

"La torna": quatre claus per a una lectura

L'última proposta teatral d'Els Joglars, **La torna**, ha estat suspesa, i el seu director, Albert Boadella, ingressat a la presó Model el dia 15 d'aquest mes. Les tensions al voltant d'aquestes representacions es concretaren amb la citació rebuda el dia 11 per Boadella perquè es presentés a declarar al Jutjat Militar.

Ho va fer l'endemà. En la mateixa nota es comunicava la suspensió de **La torna** per ordre de la Capitania General de Barcelona; una ordre que es va complir. Albert Boadella va rebre una altra citació perquè es presentés al mateix Jutjat el dia 15. En fer-ho, fou detingut i conduït a la Model amb acta de processament per injúries als tribunals militars i a la Guàrdia Civil. La tensió i la preocupació als medis teatrals fou, des del primer moment, enorme. La gravetat del tema —juntament amb la privació de llibertat del director, Boadella— rau en el fet que **La torna** fou autoritzada pel Ministeri de Cultura el 6 de setembre del 77 amb el número de guia 427/77 i «per a tots els públics».

L'estrena, previ pas de censura, va ser a Barbastro. Durant els mesos de setembre i octubre es varen fer representacions a l'Aragó, País Basc, País Valencià i les Illes. Durant el de novembre, es féu una campanya per les principals poblacions de Catalunya. La inquietud de la professió passa, lògicament, per la indefensió de la gent de teatre davant la possibilitat que un text, amb tots els requisits legals contemplats per l'Administració, pugui anar a raure en això: suspensió de l'obra (amb les conseqüències socials i laborals que això comporta) i empresonament dels seus responsables. La democràcia, inequívocament, no passa per aquí.

1* El protagonista de **La torna** és el polonès Heinz Txez, executat el mateix dia que el militant del MIL Puig Antich, el 3 de març del 73, perquè va matar un guàrdia civil en un càmping de Tarragona. Un procés, una sentència i una mort a garrot vil amb la qual, per molts, es volia treure significació política a l'altra execució i identificar ambdós condemnats, davant l'opinió pública, com a «criminals comuns». La proposta d'Els Joglars —que vaig poder veure, amb el teatre ple i amb una gran complaença del públic, al Teatre Municipal de Girona el mes passat— exigiria una pregona anàlisi i una detinguda atenció per tal de reflexionar sobre les diferents qüestions que la seva lectura proposa. Sense espai per a això, sí que val la pena detectar algunes claus d'aquesta lectura, presents darrere el joc, gairebé de circ, de l'obra.

2* El muntatge d'Albert Boadella aconsegueix ritme trepidant en el qual el sarcasme —la causticitat envolta l'escena— és utilitzat com un vehicle propici per arribar al patetisme. La història ho és, i en aquesta història contada pels Joglars hi ha unes intencions molt concretes: expressar l'oposició a la pena de mort a través de l'explicitació de la seva brutalitat; delimitar el cas de Txez com una «torna» respecte a l'execució de Puig Antich (amb la qual cosa el muntatge està reflexionant críticament sobre l'existència d'uns interessos concrets darrere l'absurd i la impenetrabilitat d'aquell procés) serien algunes d'aquestes intencions. Més enllà de la hilaritat que la funció provoca, més enllà del divertit codi gestual que identifica els de l'ordre, els de la burocràcia, els del poder, etc., se situa la reflexió crítica del muntatge (un muntatge certament discutible en alguns dels seus aspectes, però aquests no rebaixen la validesa general del discurs proposat). Jo diria que a **La torna**, tragicomèdia de màscares, hi ha una rotunda identificació entre fons i forma.

També esdevé clar que la manipulació de tots els elements que es posen en joc i al servei d'unes idees tan clares com les que hem exposat feien perillar, des de bon principi, la viabilitat de la funció en un context socio-polític no plenament democràtic i

JOGLARS LA TORNA

Facsimil del programa de mà de "La Torna" dels Joglars

Albert Boadella

escassament pre-democràtic en determinades àrees d'influència.

3* Tots els personatges de **La torna** porten màscares (l'origen de les quals és a la **comèdia dell'arte**) tret, precisament, del qui representa Heinz Txez. Amb això s'aconsegueix, d'una banda, la multiplicat de personatges (els actors canvien contínuament de màscara) que, en molts casos, són arquetipus identificables, i d'altra, subratllar la identificació de l'espectador amb els punts de vista del polonès processat. Encara hi ha més: tot el muntatge busca, tal com jo ho veig, la col·lectiva participació en la perplexitat que mostra Heinz Txez durant el seu procés, en el qual l'interroguen sense que ell compregui què li demanen... La tremenda soledat del polonès ve a ser per als Joglars la soledat del condemnat a mort. El seu mutisme, el seu silenci, la seva muda presència apareixen com una grotesca resposta a la brutalitat de la llei. Un grapat d'escenes —l'obra està conformada en «números»— entre les quals caldria destacar la dels botxins i la de la firma de la sentència, entronquen perfectament amb la tradició de la ganyota que va de Valle Inclán a Buñuel.

4* Finalment, també convé assenyalar el valor que a **La torna** tenen la veu, l'idioma, el ritme. Aquí, diferentment dels anteriors muntatges del grup, la parla és pràcticament l'únic alfabet sonor de l'espectacle. Però certes connotacions en la seva utilització enllacen amb la intenció crítica del muntatge. Vet aquí la primera escena (senzillament magistral), o el fet que el castellà sigui l'idioma «majoritari» a **La torna**, amb la qual cosa es clarifica la situació que s'hi aborda, ja que, de més a més, els personatges que s'expressen en català ho fan en castellà amb els castellans, i el muntatge palesa que això és una manera de sotmetiment i col·laboracionisme. La qüestió del ritme esdevé, endemés, decisiva: el seu major o menor accelerament és funció d'un contrast buscat en determinades escenes, amb el qual s'explicita més una de les intencions bàsiques del muntatge: salvar de l'oblit una injustícia «en nom d'això que s'anomena justícia». La reflexió global de **La torna** es produeix en aprofundir en el patetisme que origina en nosaltres l'immens sarcasme que conté tot allò que s'esdevé a l'escenari.

PÉREZ DE OLAGUER

Tele - evasions

Ja tenim dos nous policies a RTVE... Val a dir que des d'aquest punt de vista estem ben guardats!... Es tracta de «Starsky i Hutch» (això sona molt bé, pronunciat en anglès, però, no, el que és en català...). Starsky i Hutch són dos homes joves i simpàtics (utilitzo el qualificatiu en el sentit que són dos personatges molt ben estudiats perquè ho resultin, de simpàtics, a la majoria) que es dediquen a empaitar gent de mal viure, de moment; però que, si arribés el cas i els ho manessin, empaitarien igualment, s'endevina, sindicalistes, militants de partits obrers, intel·lectuals d'aquests que tot ho critiquen, etcètera. Són el mateix tipus d'home jove i «simpàtic» que es va atipar de fer aquestes coses, a les pel·lícules a la glòria del FBI, en els temps de la «guerra freda»...

Algun dia, caldria que ens paréssim a pensar amb quin tipus d'«heroi» i de conductes s'està provant de fer que s'hi identifiquin tants i tants espectadors infantívols de la «tele»... Algun dia, caldria que firméssim tots plegats una petició perquè tants policies es quedessin a fer la seva feina —que pot ser ben meritòria i necessària, d'altra banda, en la mesura que vagi en el sentit de la tranquil·litat i els interessos de la majoria— allà on els pertoca: unes comissaries jurídicament ben transparents... Algun dia, caldria que veiéssim tots plegats, a la «tele», altra cosa que incessants persecucions d'automòbils, contrapuntades amb els enginyosos diàlegs dels guionistes professionals —una cosa «graciosa» rere l'altra!— l'estridència de les sirenes policiaques i el rat-tat-tat-tat! de les metralleres d'uns i altres. Algun dia...

«Starsky i Hutch»... La nova aparença d'un vell producte alienant, arxi-conegut. Amb el «label» RTVE.

V. M.

Tancats gairebé tots els espectacles de Barcelona

La tècnica del contraatac i la lesió

Amb el permís d'aquests controladors eteris que meixen i reben el nom d'accionistes, els diaris diuen el que volen. Reproduïts sobre el paper **couché**, sobre l'escena o la pantalla, els cossos despulats s'expressen.

Molts es pensaven, doncs, que ja teníem la llibertat d'expressió. Aquella antiga esperança dels intel·lectuals i dels artistes, compartida per l'ull viu d'empresaris liberals, s'havia fet realitat.

I de cop, collita roja al setmanari "El Papus".

I de cop, Albert Boadella detingut i empresonat.

El mateix dia quinze de desembre, data de l'empresonament, la professió teatral es mobilitza. A despit de la complexitat ideològica i social d'aquesta professió, això no és gens estrany: ja s'havia mobilitzat altres vegades. I, a més a més, com que majoritàriament està parada, no té cap altra feina. És —podrien dir alguns— una manera progressista de matar l'atur forçós.

En realitat, la professió defensa el seu dret a un treball que encara no té. Ja ho va fer l'any 1976, i la població en general s'ho mirava amb simpatia i picava de mans i els seus llavis reien en llegir la pancarta que demanava un teatre al servei del poble.

Però, fins avui, era només la professió. Fins i tot alguns estaments estretament lligats al món de l'expressió i de l'espectacle, mantenien una actitud al marge. Per exemple, els tècnics de cinema, de televisió i de teatre. Ells eren tècnics, i no artistes. Fabricaven espais, els omplien de llum i els feien sonors amb el mateix escepticisme expressiu que un treballador del metall o de la banca.

Amb l'afer Joglars-Boadella, les coses han canviat. La vida col·lectiva ha fet un gran pas endavant.

La llibertat d'expressió ja no és el patrimoni d'uns quants artistes i intel·lectuals. Per primera vegada, tota la

societat assumeix plenament la lluita per una real i efectiva llibertat d'expressió.

No són, només, els parlamentaris constitucionalistes o els signants d'un pacte. És la societat en el seu conjunt.

Reproduir, aquí, la llarga, immensa sèrie d'adhesions solidàries a Albert Boadella i a l'Assemblea Permanent de l'Espectacle és del tot impossible. Cal, però, resumir el seu sentit global, el seu sentit polític.

Era lògic que els actors i directors paressin. Era lògic que els senyors Planchon, Wesker, Béjart i Brandt, entre molts altres, enviessin telegrams. Però no era previsible que tota la població reaccionés de manera tan unànime. I, en canvi, això és el que ha passat: fàbriques, associacions de veïns i entitats cíviques de tota mena han unit la seva veu al clam dels professionals del teatre, l'espectacle i la cultura. Els tècnics han fet seva la reivindicació i la protesta i, en sumar-se al moviment de vaga, l'han estès pertot arreu.

Des d'ara, la llibertat d'expressió ja no és l'afer d'uns quants. És la reivindicació de tota una societat.

Des d'ara, queda clar que la llibertat d'expressió va més enllà de l'augment de la capacitat informativa de periòdics i ràdios. Més enllà de la interessada comercialització del cos humà.

Des d'ara, queda clar que els enemics de la llibertat d'expressió —i els problemes no venen únicament de la jurisdicció militar— utilitzaran la tècnica futbolística del contraatac per sorpresa i de la lesió a l'adversari massa contundent.

I des d'ara sabem que, per a contrarestar aquesta tàctica, no hi ha només una professió i els seus amics, sinó tot un país. El país que vol la democràcia i la practica. I la democràcia és l'absoluta llibertat d'expressió.

JAUME MELENDRES